

הלכות ראש-חדש סימן תכח

תכד דין הזכרת 'יעלה ויבוא' בבכרת המזון, ובו סעיף אחד:

א מִזְכִּירִין 'יעלה ויבוא' (ב) בבכרת המזון, יִבְאֵם לֹא אָמַר (ג) (א) אֵין מְחַזְרִין אוֹתוֹ. (ב) וְאִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל 'הטוב והמטיב', יֹאמַר 'בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן רָאשֵׁי חֲדָשִׁים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן'.
הגה וְעַיִן לְעֵיל סִימָן קפח סעיף ד:

א שבת כ"ד וזכר
א דמנא קנחא ב מימרא
בככות
ג צמיחי בסימן קפח
סעיף ד

תכח דיני ראש-חדש שחל להיות בשבת, ובו ג' סעיפים:

א ראש-חדש שחל להיות בשבת, ערבית שחרית ומנחה מתפלל שני ואומר 'יעלה ויבוא' ב'עבודה', (א) וְאֵינוּ מְזַכֵּיר שֶׁל שַׁבַּת ב'יעלה ויבוא'. ומציאין שְׁנֵי סְפָרִים, וְקוֹרִין בְּרֹאשׁוֹן (ב) שְׁבָעָה בְּסֵדֶר הַיּוֹם, (ג) וּבְשֵׁנִי קוֹרֵא מִפְּטוּר 'וַיָּבֹאוּ הַשָּׁבָת' וּבְרִאשֵׁי חֲדָשִׁים, עַד סוֹף הַפָּרָשָׁה, (ד) וּמִפְּטוּרֵיהֶם 'הַשָּׁמַיִם בְּסָאִי' (וְאִם מְזַכֵּיר שֶׁל ראש-חדש, עַיִן לְעֵיל סִימָן רפד סעיף ב), 'חוץ מראש-חדש אֶלּוּל שֶׁחַל לִהְיוֹת בַּשָּׁבָת (ה) שֶׁמִּפְּטוּרֵיהֶם 'עֲנִיָּה סַעְרָה': הַגָּה (ו) וְיֵשׁ אוֹמְרִים (ג) 'הַשָּׁמַיִם בְּסָאִי' (טור ומרדכי פ' בני העיר ומנהגים), (ז) וְכֵן נוֹהֲגִין בְּמִדְּיוֹת אֵלּוּ, אֶכָּל ראש-חדש אֶב שֶׁחַל לִהְיוֹת בַּשָּׁבָת מִפְּטוּרֵיהֶם 'שְׁמַעוּ' (אבודרהם ומרדכי פ' ב' בני העיר ומנהגים), וְיֵשׁ אוֹמְרִים 'הַשָּׁמַיִם בְּסָאִי', [*] (ח) וְכֵן עֹקֵר בְּמִקּוֹם שָׂאִין מִנְּהֵג (ח"ה סימן ט' ומנהגי מהרא"ק). (אם אָרַע ראש-חדש בְּאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת, מִפְּטוּרֵיהֶם בְּשֶׁל פָּרָשָׁה (מנהגים). וְעַיִן לְקַמֵּן טִרְפָּה: **ב** 'ראש-חדש שחל להיות באחד בשבת, מִפְּטוּרֵיהֶם בַּשָּׁבָת שֶׁלִּפְנֵי 'וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה וְחָזַר חֲדָשׁ' (וְאֵין דוֹחִין 'עֲנִיָּה סַעְרָה' (ג) (ט) וְלֹא 'שְׁמַעוּ' מִשּׁוֹם 'מִחֵר חֲדָשׁ' (מנהגים). וְאִם ראש-חדש שְׁנֵי יָמִים, שַׁבַּת יוֹם ראשון, (י) וּמִפְּטוּרֵיהֶם

א בריהא ביצה י"ו
צוהבין מ' ב' טור
מורכי בפרק ב' דשבת
ג מימרא ר"ב הקא
מנחא ל"א ד' מורכי
שם (והר"א, וכתב
עליו הבה יוסף
שהוא נהג כן קני
מלי טובא ד' דארי
לסוף על דבריו
ח שם בפרק א' ב' ד' יוסף בשם חמיו ר"ב
רבי יצחק סבי

באר היטב

(ב) בבכרת המזון. לענין אם חל ר"ח בשבת ומשך סעודה ג' עד הלילה או אם חל ר"ח בא' בשבת, כתבתי הכל מבאר בסימן תיש, ע"ש: (ג) אין. דאי בעי לא אכל פת:
(ח) ובשני. לשון מנהגים: ומנהגים ס"ת שנה אצלה ואומר חצי קדיש על שניהם: (ג) השמים. ואז מפטירין בכי חצא נרי עקרה וגם עניה סערה, לבוש:
(ג) ולא שמעו. זהו משנה שאינה צריכה, דלעולם אין ר"ח אב באחד בשבת:

שערי תשובה

[*] וכן עקר כו'. ובגמל מרבקה כתב שבפנינו נהגין להפסיד שמעו, וצ"ב בא"ר סימן תקמט:

משנה ברורה

יש לנהג בראש-חדש על-כל-פנים בשעת מוסף שמוזכרים מוספי היום^(א), דאומה ויכירה גם-כן הוא צ"ע אוחא^(א). וכתב הפרי-מגדים, שיש לחלץ התפלין ויבא לציון קדם (ס) 'יהי רצון שנשמר חקיך^(א)', ויש נוהגים רק לחלץ הרצועות מהאצבע קדם 'יהי רצון'. מהו, כל זה בראש-חדש, אכל בול-המועד שהוא יום-טוב גמור יש לחלצם קדם הלל (מג"א):

א (א) אין מחזירין אותו. דאין חייב לאכל פת בראש-חדש^(א), ואם-כן אי בעי לא הוי אכיל פת ולא נתחייב כלל בבכרת-המזון^(ב): (ב) וְאִם נִזְכַּר^(ב). עין לעיל סימן קפח בבאור הלכה דצריך לומר בשם ומלכות^(א), עין שם. וצ"ע עוד בסעיף י לענין אם ברך לאחר שניצא ראש-חדש, דצריך להזכיר של ראש-חדש בבכרת-המזון, דכתב התחלת הסעודה אוליין שהיה בראש-חדש^(ב). וכתב עוד המגן-אברהם בסימן תיט, דאם התפלל ערבית שלאחר ראש-חדש, אפלו התפלל מבעוד יום, שוב אינו מזכיר אחר-כך בבכרת-המזון של ראש-חדש, שהרי עשאו חל בתפלתו^(א), אכל אם הוא לא התפלל, אף-על-פי שהצבור כבר התפללו, אינו נמשך אחריהם וצריך להזכיר ראש-חדש בבכרת-המזון. במה דברים אמורים שאינו נמשך אחר התקלה, אלא במקום שכתב התחיל לאכל מקום, אכל אם התחיל לאכל אחר שהתפללו התקלה מצריב, אפלו התפללו מבעוד יום, אינו מזכיר של ראש-חדש בבכרת-המזון. וכל זה בשהתפלל על-כל-פנים מנחה, אכל אם לא התפלל עדיו מנחה, אפלו מתחיל לאכל אחר תפלת מצריב של התקלה נמי צריך להזכיר של ראש-חדש בבכרת-המזון, דליכא למימר שמשך אחר התקלה, שהרי על-כרחך ראש-חדש הוא אצלו, שהרי לא התפלל עדיו מנחה וצריך על-כרחך להזכיר ראש-חדש בתפלת

המנחה. והוא הדין איפכא, אם התקלה התפללו בערב-ראש-חדש מצריב מבעוד יום והתחיל לאכל אחר ערבית, אף-על-פי שהוא לא התפלל ערבית, אף-על-פיכך מזכיר של ראש-חדש, דנמשך אחר התקלה. מהו, אם הוא לא התפלל מנחה עדיו, אינו מזכיר של ראש-חדש בין שצתיד להתפלל מנחה של חל, כל זה כתב המגן-אברהם, והעתיקוהו (ב) האחרונים לרי"א:

א (א) וְאֵינוּ מְזַכֵּיר וכו'. שהרי כבר הזכיר שבת בבכרה רביעית^(א): (ב) שְׁבָעָה בְּסֵדֶר הַיּוֹם. דלכתחלה (ב) אין מפטיר עולה למנין שבעה, ובדלעיל סימן רפב סעיף ד: (ג) ובשני קורא^(א). ומציחין ספר שני (ג) אצל ספר ראשון ואומר חצי קדיש על שניהם: (ד) ומפטירין 'השמים' וכו'. ששם נזכר מענין (ג) ראש-חדש^(א). ואם שכתב וקרא בהפטרה של שבעה, קורא אחריה 'השמים בְּסָאִי'; ואם נזכר אחר שכתב ברך ברכות אחרונות^(א), קורא אותה בלי ברכה: (ח) שֶׁמִּפְּטוּרֵיהֶם 'עֲנִיָּה' וכו'. מפני שאין לזלג שבע דנחמא, עין לקמן סימן תכח סעיף ח: (ו) וְיֵשׁ אוֹמְרִים 'הַשָּׁמַיִם' וכו'. דבהפטרה זו יש בה תרתי, וזכרון ראש-חדש ונחמות ירושלם^(א): (ז) וְכֵן נוֹהֲגִים. וכתבו האחרונים, דאף-על-פיכך אין לזלג אחת משבע דנחמא, ועל-כן בפסטיקו בפרשת תצא ב'רבי עקרה' וסימן גם ב'עניה סערה' הפתובה אחריה^(א): (ח) וְכֵן עֹקֵר בְּמִקּוֹם שָׂאִין מִנְּהֵג. וצ"ע בבאור הגר"א שדחה סבא זו מהלכה ופסק בדעה ראשונה דמפסירין 'שמעו'^(א): **ב** (ט) וְלֹא 'שְׁמַעוּ'. כתב המגן-אברהם, דאגב שטפא הזכיר זאת בהג"ה, דלעולם לא חל ראש-חדש אב באחד בשבת: (י) מפטירין 'השמים בְּסָאִי'. דסלקא-דעתך דיום שני דראש-חדש הוא עקר ונפסיר בשבת 'מחר חדש':

שער הציור

(ס) משום דבמצרכא הוי מכריזין על חליצת תפלין 'לשמו חקיר' (ב) האליה רבה והמייאדס: (ב) הגר"א, וכן כתב במאמר-מורכי, וילא כמשמעות הפרי תנש בזה, עין שם: (ג) אחרונים: (ג) אחרונים:

הַלְבוּת רֵאשִׁי-חֲדָשׁ סִימָן תְּכָה תְּכוּ

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק יב]

הַפְּטָרָה 'שׁוֹשׁ אֶשֶׁשׁ' שֶׁהוּא מְעַנְיָא⁹.

(9) והמנהג בזמנינו, כתבו השערי אפרים (שער ט סכ"ז) והערך השלחן (סי' קמד ס"ה) להפטיר את הפטרת השבוע.

[משנב ס"ק יד]

וְלֵכֶן קָתְבִי שְׁאֵין לְאָמְרוּ¹⁰.

(10) ומה שאין אומרים בשבת ראש חודש 'קדשנו במצותיך וזמן חלקנו' וכו', כתב הערך השלחן (ס"ב) שכנראה חסר מהדפוס, שהרי בכל יום טוב שחל בשבת אומרים נוסח זה, וסיים שלכן היה נוהג לאומרה. וכן כתב הרמב"ם (בסדר התפילות, בנוסח הברכה האמצעית) שצריך לומר 'קדשנו במצותיך' וכו', [וכן מנהג בני ספרד לאומרו]. ולמעשה, הורה הגר"ז איערבך (הליכות שלמה ראש חודש פ"א ס"ח וארחות הלכה הע' 60) שהמנהג שלא לאומרו, ואין לשנות מהמקובל. וכן הורה הגר"ש אלישיב (קובץ מבקשי תורה טז-יז, עמ' תס). והוסיף וביאר, שהנוסח שאומרים 'למחילת חטא ולסליחת עון' הוא כנגד 'קדשנו במצותיך', כי על ידי מחילת החטאים וסליחת העוונות מתקדשים במצוות ה', וכן מכון נוסח זה כנגד 'ויהי לבנו לעבדך באמת'.

[משנב ס"ק טו]

וְאִם חָתָם בְּשֵׁל שֶׁבֶת לְבָד, יֵצֵא בְּדִיעְבְּדוּ¹¹.

(11) וכן ביום טוב שחל בשבת, אם חתם רק מקדש השבת, כתב לקמן (סי' תפז ס"ק ז) ובביה"ל שם (סי' ד"ה מקדש) שיצא ידי חובה, אלא שהוסיף בשעה"צ (כאן ס"ק ו), שגם לדעת החולקים שם שביו"ט לא יצא ידי חובה, בראש חודש מודים הם שיצא ידי חובה.

ואם חתם רק בשל ר"ח ולא הזכיר של שבת, כתב בביה"ל (שם) לענין יו"ט שחל בשבת, שאם חתם רק בשל יו"ט, צ"ע למעשה כיצד ינהג. וכתב על זה הגר"ש איערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ז ס"י) שספק ברכות להקל ולא יחזור להתפלל, ולכאורה הוא הדין גם ב"ח.

ואם טעה ואמר תפילת 'תכנת שבת' הנאמרת בשבת, כתבו בהגהות חכמת שלמה (ס"ג), בקף החיים (ס"ק כו) ובש"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' קס) שלא יצא ידי חובה, וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' תצ ס"ט ד"ה מתפלל) לענין מוסף של שבת חול המועד, שאם טעה ובמקום להתפלל בו מוסף של יום טוב עם הזכרת השבת, התפלל בו ככל שבת 'תכנת שבת', לא יצא ידי חובה.

ואם אמר 'תכנת שבת' וקודם ברכת 'רצה' נזכר שטעה, כתב לעיל (סי' רסח ס"ק טז) לענין מי שטעה במוסף של שבת והתפלל בו כתפילת שחרית של שבת, שיאמר קודם 'רצה', וינעשה לפניך קרבן מוסף, ויצא ידי חובה, ולכאורה הוא הדין כאן, ואף בברכת 'רצה', כתב בביה"ל לעיל (שם סי' ס"ז ד"ה מוסף) שיכול לומר בה 'ונעשה לפניך' וכו' ויצא ידי חובה, ואם כן הוא הדין ב"ח. וראה מה שכתבנו שם.

סִימָן תְּכוּ

בְּרִפְת הַלְבָנָה וְזִמְנָה

[משנב ס"ק א]

דְּהָיוּ מִצְוֹת צִשָּׁה צִשָּׁה זִמְנָה וְזִמְנָה¹⁴ וכו', וְקָטְן מִשְׁהִיָּע לְחַנּוּךְ¹⁵ וכו', וְדָמִי לְקִרְיַת שְׁמֵעִ, עֵינִי שָׁמַע¹⁶.

(1) ועל מה שנחשבת ברכת הלבנה כמצות עשה שהזמן גרמא, הקשה החכמת שלמה (ס"א) שהסיבה שאין מברכים על הלבנה אחרי אמצע החדש היא משום שאו הלבנה נחסרת והולכת, ואין מברכים על הלבנה רק בשעת חידושה, ואם כן לא הזמן גורם את המצוה אלא מציאותה של הלבנה [ולכן אינה דומה למצוות כמו לולב וסוכה שאפשר לעשותן בכל זמן אלא שהתורה קבעה שמצוותן רק בזמן מסוים]. וביאר בספרו שו"ת האלף לך שלמה (סי' קצג), שאמנם מחמת סיום הברכה שמברכים 'מחדש חדשים' שהוא על הלבנה, אינה נחשבת כמצוה שהזמן גרמא, אכן מחמת תחילת הברכה [אשר במאמר וכו'] נחשבת היא כמצוה עשה שהזמן גרמא, כיון שברכה זו שייכת בכל הזמנים שהרי היא עוסקת במעשה בראשית, ובכל זאת תיקנו לאומרה רק עד אמצע החדש.

ובשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"ב סי' מז אות ב) כתב, שמ"מ כיון שמברכים אותה רק בזמן חידושה של הלבנה, שהוא תמיד בזמן קבוע בתחילת החדש, אף שזה מצד המציאות שמתחדשת בתחילת החדש, נחשבת כהזמן גרמא.

(2) וגיל זה, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ו) לענין חינוך בקריאת שמע, ולעיל (סי' רסט ס"ק א) לענין שתיה מין הקידוש בבית הכנסת, שהוא מגיל שש או שבע כל אחד לפי חריפותו. אמנם השו"ע לקמן (סי' תרמ ס"ב) ובמשנ"ב שם (ס"ק ד) ובשעה"צ שם (ס"ק ג) כתבו לענין חינוך קטן בסוכה, שגיל חינוך למצוות הוא מבן חמש או שש כל אחד לפי חריפותו, והוסיף בשעה"צ שם, שבביאור הגר"א כתב שטעות סופר יש בשו"ע שכתב 'בן חמש', והפמ"ג (פתחיה כוללת ח"ב אות ז) כתב שגיל חינוך מתחיל מגיל חמש שנים או שש שנים שלימות, כל אחד לפי הבנתו. וראה מה שכתבנו לעיל סי' רסט שם וסי' שמג ס"ק ג.

ונער שיעשה בר מצוה באמצע החדש כשעדיין הוא הזמן שמותר לקדש בו את הלבנה, דעת הגר"ז איערבך (אשי ישראל פ"מ הע' י) שרשאי לברך ברכת הלבנה מיד בתחילת החדש, ואינו צריך להמתין עד שיעשה בר מצוה ויתחייב בה כגדול, שכן כל חיוב קידוש הלבנה הוא מדרבנן, והרי גם קודם שהגדיל יש לחנכו בקידוש הלבנה, וכן כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל תשובה שמא בסוף הספר).

(3) שכתב השו"ע שם (ס"ב) שלדעת ר"ת קטן שהגיע לגיל חינוך אביו חייב לחנכו לקרוא קריאת שמע, ולדעת רש"י כיון שהקטן אינו נמצא עם אביו בזמן קריאת שמע, אינו חייב לחנכו לקרוא קריאת שמע, וסיים השו"ע שראוי לנהוג כדעת ר"ת.

(4) ושם (ס"ק ח) כתב, שמ"מ כשהגיע לגיל שתים עשרה, לדברי הכל חייב אביו לחנכו לקרוא קריאת שמע.

[משנב ס"ק ב]

שֶׁהַלְבָנָה נִרְאִית קָצֶת, וְצִדֵּין הוּא יוֹסֵם¹⁶.

(5) ולקדש את הלבנה לאחר עלות השחר, כתב בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' קצט) שאפשר לקדש, כיון שגם אחרי עלות השחר היא מאירה ונהנים ממנה. מאידך, בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ח סי' כ ס"ק ג) כתב, שאין לקדש את הלבנה אחרי עלות השחר. והגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט חול המועד, קובץ ענינים עניני אר"ח אות יב) הורה, שכל עוד שחשך והלבנה נראית היטב, אפשר לברך עליה.

הלכות ראש חודש סיון תכ"ה

המשך מעמוד קודם

(4) ובטעם הדבר שקודם שמתחיל לקרוא 'השמים כסאי' אינו צריך לחזור ולברך ברכות ההפטרה, כתב השערי אפרים (שער ט בפתחי שערים ס"ק יט) שהרי ההפטרה שקרא היא מענין פרשת השבוע, ולכן נחשבת היא כקריאה.

(5) ואף אם נזכר באמצע ברכות ההפטרה שקרא הפטרה לא נכונה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל תשובה שלג שבסוף הספר) שלכאורה יסיים את כל הברכות, ואחר כך יקרא את ההפטרה הנכונה.

[משנ"ב ס"ק ו]

זְכֹרֶן רֹאשׁ־חֹדֶשׁ וְנִתְמַחֵת דְּרֹשְׁלִים⁽⁶⁾.

(6) ואם טעה וקרא 'עניה סערה', כתב השערי אפרים (שער ט סכ"ג) שדינו כמבואר לעיל בס"ק ד.

וכן כשחל ראש חודש ביום ראשון, שכתב הרמ"א להלן (ס"ב) שקוראים בהפטרה 'עניה סערה' ולא 'מחר חודש', אם טעה וקרא 'מחר חודש', כתב המטה אפרים (סי' תקפ"א אלף למטה ס"ק ה) שיתכן שגם בזה יקרא 'עניה סערה' בלא ברכות, אך יתכן שגם ישלימנה בפרשת כי תצא כשקורא 'רני עקרה', וכפי שמבואר להלן ס"ק ז.

[משנ"ב ס"ק ז]

גַּם בְּעֵינֵיהֶ סַעְרָה הַתְּנוּכָה אֶתְחִיבָהּ⁽⁷⁾.

(7) ובטעם הדבר שלא קוראים את הפטרת 'עניה סערה' בשבת פרשת שופטים שלאחריה שבה קוראים 'אנכי מנחמכם', כתב המטה אפרים (סי' תקפ"א אלף למטה ס"ק ד) ש'עניה סערה' אינה כתובה בנביא בסמוך להפטרה זו אלא בסמוך להפטרת 'רני עקרה' הנקראת בפרשת כי תצא, ולכן ממתנים לשבת זו.

[משנ"ב ס"ק ח]

וּפֶסֶק כְּדַעָה רֹאשׁוֹנָה דְּמַפְטִירִין יִשְׁמְעוּ⁽⁸⁾.

(8) ואף שבראש חודש אלול קוראים את הפטרת ר"ח 'השמים כסאי' שהיא מענין קריאת המפטיר בספר תורה, ולא את 'עניה סערה', ביאר בשו"ת דברי מלכאל (ח"ג סי' כו, והוסיף שכן כתב בשו"ת מהרי"ל סי' יז), שמה שקוראים בשבת ר"ח 'השמים כסאי', הוא משום שההפטרה צריכה להיות מענין קריאת המפטיר בספר התורה, וגם שיתפרסם בה ענין קביעות החודש, ולכן קוראים ב"ר"ח אב הפטרת 'שמעו', שבה מוזכר גם ר"ח, ככתוב (ירמיה ב כד) 'בחדשה ימצאנוה'.

'זביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם וגו' והיו לכם לזכרון', ובכתוב זה לא הוזכרה השבת.

[משנ"ב ס"ק ג]

וּבְשָׁנֵי קוֹרְאָה⁽²⁾.

(2) ובטעם הדבר שבכל שבת אין קוראים 'זביום השבת', כתב השו"ע לעיל (סי' רפ"ג ס"א) כיון שבפרשה זו יש רק שני פסוקים, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק א), שאין קוראים בתורה פחות מג' פסוקים. והוסיף, שגם אי אפשר לצרף עמם פסוקים מפרשה אחרת שלא מענינו של היום. עוד טעם כתב שם, שבכל שבת הרי צריך לקרוא הפטרה מענינה של קריאת התורה, ואם יקראו למפטיר את הפסוקים של שבת, יצטרכו גם להפטיר בנביא מעניני שבת, ואם כן יהיו כל ההפטרות מענין אחד. וראה שם שכתבנו טעמים נוספים לכך.

אבל בשבת ראש חודש, הוסיף הלבוש (ס"ב) שהואיל וקוראים את הפסוקים של ר"ח, קוראים גם את 'זביום השבת', מפני שהם פסוקים הסמוכים לזביראשי חדשיכם⁽³⁾.

ואם טעו והתחילו לקרוא זביראשי חדשיכם ולא קראו 'זביום השבת', כתב בשו"ת ישועת משה (אהרנסון, ח"ג סי' כו) בשם ספר חיים (לגר"ח פאלאג'י, על הלכות קריאת התורה סי' לח אות ט), שיצאו ידי חובה. ואם שכחו לקרוא את הקריאה של ר"ח, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' פ) שאפילו נזכרו אחרי ההפטרה, צריך לחזור ולקרוא קריאה זו עם ברכותיה, כיון שהיא חובת היום, שכתב המשנ"ב לעיל (סי' קלו ס"ק יא) שכל שדילג פסוקים שהם מחובת היום, צריך לחזור ולקרוא. ובאופן זה, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תרפ"ה ס"ק ב) לענין פרשת שקלים, שאחרי שיקרא את הפסוקים ששכח לקרוא קודם קריאת ההפטרה, יש לומר שנית חצי קדיש.

[משנ"ב ס"ק ד]

שֶׁשֶׁם נִזְכָּר מֵעֵינֵי רֹאשׁ־חֹדֶשׁ⁽³⁾ וכו', קוֹרְא אֶתְחִיבָהּ הַשְּׁמַיִם כְּסָאִי⁽⁴⁾ וכו', אַחֲרֵי שֶׁקָּבַר בְּרַךְ בְּרִכּוֹת אֶתְרוּנוֹת⁽⁵⁾.

(3) ובברכות ההפטרה בשבת ראש חודש, כתב השו"ע לעיל (סי' רפ"ג ס"ב) שלא מוזכרים ר"ח, וביאר במשנ"ב שם (ס"ק ד), שאין קריאת ההפטרה מחמת הר"ח אלא מחמת השבת.

הלכות ראש חודש סיון תכ"ו

המשך מעמוד רפ

כעין דמות הלבנה, אין לברך. והוסיף השעה"צ שם לענין המקדש בביתו, שגם אם רואה בבירור את אור הלבנה, לכתחילה טוב יותר לפתוח את החלון ולברך.

(9) שכתב שם, שהרואה את הלבנה רק כשמרכיב משקפים רשאי לברך, וראה מה שכתבנו בהערה הקודמת.

והרואה את הלבנה דרך משקפת, כתב הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה ראש חודש פ"א דבר הלכה אות מו) שצריך עיון בזה האם רשאי לברך, שכיון שהיא ראייה לא טבעית יתכן שאינה נקראת ראייה לכל דיני התורה הצריכים ראייה.

[ביה"ל ד"ה אשר]

אֲשֶׁר בְּמִאֲמָרוֹ בָּרָא שְׁמַיִם⁽¹⁰⁾ וכו', מִחֲדָשׁ הַיָּמִים⁽¹¹⁾.

(10) וברכה זו, האם נחשבת היא ברכת המצוות או ברכת השבח, נחלקו בכך הפוסקים, שבבב"ר יוסף (סי' ח ס"ק ב) מבואר שנחשבת ברכת המצוות [וכן כתב בדעתו בשו"ת חבלים בנעימים ח"א סי' א]. מאידך בספר מחזיק ברכה (סי' ח ס"ק ב) כתב שנחשבת היא ברכת השבח,

[משנ"ב ס"ק ג]

שֶׁנֶּאֱמַר הַלְכָנָה מִכְּנֹה וְנִתְנָה בָּהּ, מִכְּרַף⁽⁶⁾, וְאֵם הָעֶנְן עָב, אֵינִי מִכְּרַף⁽⁷⁾.

(6) והנאה זו, כתב הבב"ר יוסף (ס"ק ד) שאין צריך שבפועל יהנה הוא מאורה, אלא כל שמאירה באופן שראוי ליהנות מאורה, רשאי לברך.

(7) ואם רק חלקה מכוסה בענן, הורה הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה ראש חודש פ"א דבר הלכה אות מד) שרשאי לברך עליה, וכן נוטה להקל האשל אברהם (בוטשאטש, מהדורת ס"א). והלקט יושר (תלמוד תרומת הדרשן, עמ' 70) כתב, שפעם ראה בעל תרומת הדרשן רק מקצת מהלבנה, כיון שחלקה היתה מכוסה בענן, ואף על פי כן בירך עליה.

[שעה"צ ס"ק ד]

דָּבָר וְכִבְיַת הַסֵּלֶזֶן דְּמִכְּרַף⁽⁸⁾ וכו', עֵץ בְּשֶׁעֶר־תְּשׁוּבָה מִה שֶׁכָּתַב בְּנֵה⁽⁹⁾.

(8) ודיון זה שיכול לקדש את הלבנה דרך חלון, כתב בשעה"צ להלן (ס"ק כה) בשם השערי תשובה, שהוא דוקא אם יודע בבירור שמה שמאיר נגדו הוא אור הלבנה, אבל אם רואה דרך החלון רק זהירות בעלמא

מילואים

הלכות ראש חודש סיומן תכה תכו

המשך מעמוד הקודם

כיון שיש ראשונים שכתבו שרשאי לחתום גם בנוסח זה, וכן הגר"א (מעשה רב אות קט) היה חותם בנוסח זה. מאידך, בהגדות הגר"ה הלוי (על מעשה רב שם) הביא, שבמסכת סופרים (פ"ב ה"א) כתוב לומר בסיום הברכה 'מקדש ראשי חדשים', ועל כך הגיה הגר"א (מסכת סופרים שם) שיש לומר 'מחדש חדשים'.

[בה"ל ד"ה ונהנין]

מההיא דלעיל סימן רכו סעיף ג, עין שם⁽¹²⁾.

(12) שכתב שאם ראה ברק או שמע רעם, כל עוד שהוא תוך כדי דיבור מהזמן שראה או שמע, יכול עדיין לברך עליהם.

וכן כתב הפמ"ג (פתיחה להלכות ברכות אות יח). ובשו"ת שבות יעקב (בהשמות לסי' יב) כתב שהיא ברכת הראיה כברכה על הזיקין שהתבאר בשו"ע לעיל (סי' רכו ס"א), ובספר גליוני הש"ס (סנהדרין מב, א) כתב שכך משמע גם ברי"ף (ברכות מג, ב בדפי הרי"ף), שכתב את ברכת הלבנה בין שאר ברכות הראיה, וכן משמע ברמב"ם (פ"י מהל' ברכות ה"ז) שכתב את ברכת הלבנה בין ברכות הראיה שדינן כברכות השבח.

(11) ואם בירך את כל הברכה כדוגן אלא שבסיום הברכה חתם 'מקדש חדשים', כתב העמק ברכה (ברכת הלבנה) שבדיעבד יצא ידי חובה,

תרגום

למילים ולמושגים המופיעים בביאורים ובמוספים שבכרך זה

car	מכונית	horse stables	אורוות סוסים
parked car	מכונית חונה	diagonal	אלכסון
director	מנהל	guest house	בית הארחה
nails	מסמרים	factory	בית חרושת
mountain slope	מעלה הר	hotel	בית מלון
porch/veranda	מרפסת	cemetery	בית קברות
elbow	מרפק	gushing	בכח המרוץ
triangle	משולש	residential buildings	בנייני מגורים
police	משטרה	with time	ברבות הזמן
doorpost	משקוף	swimming pool	בריכת שחיה
glasses/spectacles	משקפים	knee	ברך
telescope	משקפת	city treasurer	גזבר העירייה
spoils/turns moldy	מתעפשת	zoo	גן חיות
sagging	נכפף	bridge	גשר
sailors	ספנים	fishermen	דייגים
knitting	סריגה	CDs	דיסקים
public garbage can	עגלת זבל	private apartments	דירות פרטיות
municipality	עירייה	regular corner	זווית ישרה
on duty	על משמרתו	dark corner	זווית כהה
garbage can	פח אשפה	sharp corner	זווית חדה
sewage pipes	צינורות של שופכין	upper arm	זרוע
rib	צלע	electric company	חברת החשמל
houseplants	צמחי נוי	stairwell	חדר מדרגות
garbage dumpster	צפרדע [של זבל]	tea room	חדר עוגות
as the crow flies	קו אווירי	electricity lines	חוטי חשמל
monkey	קוף	wall	חומה
cassette tapes	קלטות	keyhole	חור המנעול
froze over	קפא	frozen challah (loaf)	חלה קפואה
ankle	קרסול	thigh	ירך
mayor	ראש העיר	household utensils	כלי בית
lobby	רחבה שבכניסה לבנין	vehicles	כלי רכב
sheriff	שוטר העיר	soles (of feet)	כפות הרגלים
calf/lower leg	שוק	to iron	להץ
building sites	שטחי בניה	to cut nails	לגוזז צפרנים
slope	שיפוע	to take a haircut	להסתפר
kitchen counter	שיש במטבח	hospitalized	מאושפזים
government	שלטון	plague	מגיפה
emergency	שעת חירום	electric meters	מוני חשמל
telescope	שפופרת	water meters	מוני מים
governor	שר המדינה	isolation ward	מחנה הסגר
prison	תפיסה [בית סוהר]	airplane	מטוס
sewing	תפירה	umbrella	מטריה
screen/blind	תריס	midwife	מילדת
		private cars	מכוניות פרטיות

(7) כן כתבו במאמר מרדכי ובידאאפרים: (ה) שבליל לטק בשם רש"י וזעין שם שמתן טעם גם להאומרים], וצדה זרדך, וכן כתבו פרי תנש ומאמר מרדכי: (1) נקטת הגדולה ואחלה רבה ופרי תנש, וזהו אף למאן דפליגי בההיא דסימן תפז וסבירא לה דלא יצא, וכמו שכתב בפרי תנש סימן תפז. וזעין במאמר מרדכי שמשקלם קצת על פסק זה מדברי הרמב"ם, עין שם: (ח) מגן אברהם ורש"י בשם ש"ח: (3) אחרונים: (2) רבי'ז בחשיבה סימן שמא בחלק א, ונתתיקיהו האחרונים: (7) רבי'ז, וזעיהו: (9) משקלם הסגור אברהם קצצור, ומבאר שם הלוא מזה דאם הוא רואה להקנה דרך וכוונת החלול דמכרדן⁶, ומה שכתב בקאר היטב בשם-תשובה בדרש"ה, וקטל, עין תשובה תשובה מה שכתב שם: (9):